

Tarixçi alim Həsən Həsənov Atropatena/Adorbaygan/ Azərbaycan adlı dövlətin yaranması haqqında

Təxminən iki il əvvəl tarix elmləri doktoru Həsən Həsənovun "Makedoniyalı İsgəndər və Atropat" adlı kitabının ilk təqdimatı keçirildi. Kitabda "Azərbaycan" adlı dövlətin yaranması ilə bağlı qaldırılan məsələ təbii olaraq öz aktuallığını qoruyub saxlamaqdadır. Bununla əlaqədər AZƏRTAC kitabın müəllifi Həsən Həsənovla sözügedən mövzunu konseptual şəkildə eks etdi. Rəsmi məsahibəni oxuculara təqdim edir.

- Hörmətli Həsən müəllimi, siz öz elmi fəaliyyətinizə sovet dövrünün əvvəline aid olan Azərbaycan tarixini tədqiq etməkə başladınız, sonra birinci Cümhuriyyətinizin formalşmasına mürekkeb prosesləri haqqında bir əsər dərc etdiniz. Neca oldu ki, sizdə tarixinizin ən qədim dövründə "Makedoniyalı İsgəndər və Atropat" əsərini yazmağa məraq yarandı?

- Məsələ ondadır ki, tariximizin ən qarınlı problemlərindən biri, ölkəmizin in qədim əhalisinin etnik mənşeyi haqqında məlumatın olmamasıdır. Konseptual olaraq desək, Azərbaycanın in qədim dövrünün etnik dönyasına olan qapını açaq bir achar yox idi. Bu baxımdan, Zaur Həsənovun Nyu-Yorkda nəşri olunan "Çar skiflər" adlı monografiyası olduqca əhəmiyyətli, qətiyyətli və əsaslı oldu. Skiflər haqqında ilkin mənbələrdə e.e. VII əsrden başlayaraq Azərbaycanda baş veren hadisələrlə əlaqədar olaraq bəhə olunur. Eyni zamanda, arxeoloji skiflər qohum xalq olan sakları Azərbaycanda daha əvvəller yaşadığını qbul etməye əsas verir. Zaur Həsənovun məhz "Çar skiflər" əsəri və sonrakı bəsərlər menim "Makedoniyalı İsgəndər və Atropat" əsərini yazmağım üçün əsas verdi. Həmin əsərimdə Azərbaycan tarixinin iki çox vacib mərhəlesi həqida danışılır...

- Bu, hansı iki mərhələdir?

- Birinci mərhəle - Atropatena/Adorbaycan adlı dövlətin yaranmasıdır, hansı ki, sonralar öz müstəqiliyini itirmişdir. İkinci mərhələ isə həmin dövlətin, eyni ad altında müstəqiliyinin bərpasıdır.

- "Azərbaycan" adlı ölkə hansı şəraitde yaranıb?

- Ramazan tarixçisi Ammian Marsellin (IV əsr) "Atropatena" adlı ölkənin Assuriya İmperiyanın süqutu neticəsində yaradıldığı bildirir. Həmçinin Suriyanın Karki de bet Selox (V əsr) salnaməsi "Adorbayqan" adlı ölkənin Assuriya İmperiyanın süqutu neticəsində meydana gəldiyini bildirir. E.e. I əsr adı Roma şəraitində eyni ölkə "Atropatena" adları. "Atropatena/Atropatena, Adorbayqan" və müasir "Azərbaycan" adı əsərləri eyni mənşeyə mənsubdur, bu haqda daha sonra ətraflı məlumat verilecekdir.

- Assuriya İmperiyanı ne vaxt dağılıb, hansı ki, neticəde Azərbaycan adlı dövlətin yaranmasına getirib?

- Britaniya Muzeyində akkad dilinin yeni Babil lehçəsinde metni təsvir edilən "The Fall of Nineveh" adlı mixi lövhə saxlanılır. Metn 1923-ci ilədən ingilis alımı S.J.Qadd (ing. C.J.Gadd) tərəfindən oxunmuş və neşr edilib. Lövhədəki mətnə esasən Assuriya İmperiyanın paytaxtı Nineviyə e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena) və Suriyanın Karki de bet Selox salnaməsində bəhs olunan (Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlərdə hakimiyəti qorumaq və hətta sənədlər dərc etmeye çalışılsalar da, dövlətin məvcudluğunu dəyandırılib. Bu səbəbdən Ammian Marsellinin bəhs etdiyi (Atropatena/Adorbayqan) yəni ölkənin yaranması tarixi e.e. 612-ci ilədə işğal olunaraq meyhə edilib. Assuriyalılar müxtəlif şəhərlə